

Niepokorny Caravaggio - artysta, który zrewolucjonizował malarstwo włoskie

- [Niepokorny Caravaggio - artysta, który zrewolucjonizował malarstwo włoskie](#)

Niepokorny Caravaggio - artysta, który zrewolucjonizował malarstwo włoskie

Ważne daty

1571 – narodziny Michelangela Merisi, zwanego Caravaggio

1584-1590 – nauka pod okiem mediolańskiego malarza i ucznia Tycjana – Simone’a Peterzana

1592 – przybycie do Rzymu; praktyka w pracowni Giuseppe Cesariego

ok.1595 – spotkanie z kardynałem Franceskiem del Monte, mecenasem artysty

1606 – ucieczka artysty z Rzymu po zabójstwie Ranuccio Tomassoniego

1607 – wyprawa na Malte

1608-1610 – wędrówka malarza m.in. do Sycylii, Syrakuz, Messyny, Palermo, Neapolu

1610 – uzyskanie ułaskawienia i plany powrotu do Rzymu

10 lipca 1610 – śmierć

Scenariusz lekcji dla nauczyciela

Plik o rozmiarze 118.93 KB w języku polskim

I. Rozwijanie zdolności rozumienia przemian w dziejach sztuki w kontekście ich uwarunkowań kulturowych, środowiskowych, epok, kierunków, stylów i tendencji w sztuce. Uczeń:

3. rozumie konteksty kulturowe i uwarunkowania przemian w dziejach sztuki (w tym historyczne, religijne, filozoficzne);

II. Zapoznajowanie z najwybitniejszymi dziełami w zakresie architektury i sztuk plastycznych. Uczeń:

13. dokonuje opisu i analizy, w tym porównawczej, dzieł z uwzględnieniem ich cech formalnych:

c) w malarstwie i grafice: kompozycji, koloru, sposobów ukazania iluzji przestrzeni, kształtowania formy przez światło, w dziełach figuratywnych stopnia oddania rzeczywistości lub jej deformacji;

14. wskazuje środki stylistyczne i środki ekspresji, które identyfikują analizowane dzieło z odpowiednim stylem, środowiskiem artystycznym lub autorem;

15. rozpoznaje w dziele sztuki temat i wskazuje jego źródło ikonograficzne;

18. formułuje samodzielne, logiczne wypowiedzi argumentacyjne na temat dzieł sztuki.

3. umiejscawia dzieła w czasie (wskazuje stulecie powstania dzieł sztuki dawnej, a w przypadku dzieł sztuki nowoczesnej i współczesnej datuje je z dokładnością do połowy wieku), w nielicznych przypadkach, dotyczących sztuki nowoczesnej i współczesnej, zna daty powstania dzieł lub datuje je z dokładnością jednej dekady;

7. rozróżnia podstawowe motywy ikonograficzne;

9. identyfikuje najbardziej reprezentatywne i najsłynniejsze dzieła na podstawie charakterystycznych środków warsztatowych i formalnych oraz przyporządkowuje je właściwym autorom;

III. Zapoznajowanie z dorobkiem najwybitniejszych twórców dzieł architektury i sztuk plastycznych. Uczeń:

3. sytuuje twórczość artystów powszechnie uznawanych za najwybitniejszych w czasie, w którym tworzyli (z dokładnością do jednego wieku, a w przypadku twórców sztuki nowoczesnej i współczesnej – z dokładnością do połowy wieku) oraz we właściwym środowisku artystycznym;

4. łączy wybrane dzieła z ich autorami na podstawie charakterystycznych środków formalnych;

5. na podstawie przedłożonych do analizy przykładów dzieł formułuje ogólne cechy twórczości następujących twórców: Fidiasz, Poliklet, Praksyteles, Giotto, Jan van Eyck, Hieronim Bosch, Masaccio, Sandro Botticelli, Leonardo da Vinci, Michał Anioł, Andrea Mantegna, Piero della Francesca, Rafael Santi, Giorgione, Tycjan, Jacopo Tintoretto, Pieter Bruegel Starszy, Albrecht Dürer, Hans Holbein Młodszy, Donatello, Filippo Brunelleschi, Andrea Palladio, El Greco, Caravaggio, Gianlorenzo Bernini, Francesco Borromini, Diego Velázquez, Bartolomé Esteban Murillo, Georges de la Tour, Nicolas Poussin, Claude Lorrain, Peter Rubens, Anton van Dyck, Frans Hals, Rembrandt van Rijn, Jan Vermeer van Delft, Antoine Watteau, Jacques Louis David, Jean Auguste Dominique Ingres, Antonio Canova, Berthel Thorvaldsen, Francisco Goya, Eugène Delacroix, Caspar David Friedrich, William Turner, John Constable, Gustave Courbet, Jean François Millet, Eduard Manet, Claude Monet, Edgar Degas, August Renoir, Georges Seurat, Vincent van Gogh, Paul Gauguin, Paul Cézanne, Henri de Toulouse-Lautrec, August Rodin, Gustaw Klimt, Alfons Mucha, Antonio Gaudí, Edward Munch, Henri Matisse, Pablo Picasso, Umberto Boccioni, Wasyl Kandinsky, Piet Mondrian, Kazimierz Malewicz, Marcel Duchamp, Giorgio de Chirico, Salvador Dalí, René Magritte, Marc Chagall, Amadeo Modigliani, Jackson Pollock, Andy Warhol, Roy Lichtenstein, Claes Oldenburg, Francis Bacon, Yves Klein, Niki de Saint Phalle, Christo, Duane Hanson, Victor Vasarely, Alberto Giacometti, Constantin Brancusi, Henry Moore, Le Corbusier, Frank Lloyd Wright, oraz artystów polskich i działających w Polsce (m.in. takich jak: Wit Stwosz, Bartłomiej Berrecci, Tylman z Gamenen, Dominik Merlini, Bernardo Belotto, Marcelli Bacciarelli, Piotr Aigner, Piotr Michałowski, Artur Grottger, Henryk Rodakowski, Jan Matejko, Józef Chełmoński, Maksymilian i Aleksander Gierymscy, Józef Brandt, Olga Boznańska, Józef Pankiewicz, Władysław Podkowiński, Jan Stanisławski, Leon Wyczółkowski, Henryk Siemiradzki, Xawery Dunikowski, Stanisław Wyspiański, Józef Mehoffer, Jacek Malczewski, Witold Wojtkiewicz, Witkacy, Leon Chwistek i inni przedstawiciele grupy formistów, przedstawiciele grupy Rytm, kapistów i grupy „a.r.”, Tadeusz Makowski, Andrzej Wróblewski, Tadeusz Kantor, Jerzy Nowosielski, Alina Szapocznikow, Władysław Hasior, Roman Opałka, Magdalena Abakanowicz);

8. formułuje samodzielne, logiczne wypowiedzi argumentacyjne na temat twórczości wybitnych artystów.

IV. Kształcenie w zakresie rozumienia i stosowania terminów i pojęć związanych z dziełami sztuki, ich strukturą i formą, tematyką oraz techniką wykonania. Uczeń:

2. zna terminologię związaną z opisem formy i treści dzieła malarskiego, rzeźbiarskiego i graficznego, w tym m.in. nazwy formuł ikonograficznych, słownictwo niezbędne do opisu kompozycji, kolorystyki, relacji przestrzennych i faktury dzieła;

6. właściwie stosuje terminy dotyczące opisu treści i formy dzieł sztuk plastycznych.

Nauczysz się

- wymieniać cechy stylu malarstwa Caravaggia w poszczególnych okresach jego twórczości ;
- określać wpływ mecenatu na charakter obrazów artysty;
- przyporządkowywać obrazy do miejsc, w których się znajdują lub do których zostały stworzone;
- rozpoznawać i opisywać najbardziej znane obrazy malarza;
- rozpoznawać i określać tematy i motywy ikonograficzne;
- dokonywać analizy porównawczej dzieł z różnych epok.

Malarstwo włoskie na przełomie XVI i XVII wieku

Sztuka baroku wiązała się ściśle z ruchem kontrreformacyjnym, mającym na celu odzyskanie przez Kościół wcześniejszej świetności i potęgi. Cele stawiane artystom dobrze oddaje starożytna maksyma: *delectare, permovere, docere deinde persuadere* – zachwycić, wzruszyć, pouczyć, a wreszcie przekonać. Podwaliny pod nowy styl w malarstwie położyli artyści włoscy XVI wieku – Rafael, Michał Anioł, Tycjan, Tintoretto. W ich dziełach można odnaleźć pewne idee, które w twórczości XVII wiecznych artystów będą pełniły istotną rolę: nacisk na światło i kolor, rezygnację z równowagi na rzecz kompozycji o skomplikowanym charakterze. Mimo to twórcy baroku poszli znacznie dalej, czego przykładem w Rzymie byli: Carracci i Caravaggio – malarze zupełnie odmiennych nurtów. Pierwszemu przypisuje się cechy eklektyczne – bazowanie na tym, co piękne i proste. Drugi w swoich dziełach opierał się przede wszystkim na prawdzie i rezygnacji z konwencji, a jego dzieła przybierały kształt realistyczny a nawet naturalistyczny.

Annibale Carracci, „*Pieta (Najświętsza Maria opłakująca Chrystusa)*”, 1599-1600, Museo Nazionale di Capodimonte, Neapol, Włochy, domena publiczna

Młodość malarza

Michelangelo Merisi urodził się w 1571 roku, prawdopodobnie 29 września w Caravaggio (stąd jego przydomek) w prowincji Bergamo. Dzieciństwo spędził w **Mediolanie**. W 1584 roku, w wieku trzynastu lat, został czeladnikiem Simone Peterzana, u którego przygotowywał farby i gruntował płótna. Większe znaczenie jednak dla przyszłego artysty miał kontakt z dziełami

Leonarda da Vinci i Tycjana, od których później przejmie realizm przedstawienia oraz pogłębioną psychologię postaci i światłocien. W 1592 roku młody Caravaggio przeniósł się do **Rzymu**. Rok później trafił do pracowni Giuseppe Cesariego, modnego wówczas malarza fresków i scen erotyczno-mitologicznych. Z tego okresu pochodzą prawdopodobnie *Chory Bachus*. W obrazie tym jest już widoczne operowanie efektem światłocieniowym, tzw. maniera tenebrosa, czyli **tenebryzmem**, polegającym na sposobie użycia ciemnej tonacji barwnej, w której postaci i przedmioty wydobyte są z mrocznego tła. Technika ta pojawi się w prawie wszystkich dziełach Caravaggia.

Na dworze kardynała del Monte

W 1595 roku Caravaggio opuścił pracownię Cesariego i za pośrednictwem Costatina Spaty zwrócił uwagę kardynała Francesco del Monte, ambasadora papieskiego przy dworze wielkiego księcia Toskanii Ferdynanda Medyceusza, intelektualisty, człowieka o szerokich zainteresowaniach sztuką i kulturą. To on kupił od Spaty obrazy: *Grający w karty* i *Wrózenie z ręki*, a następnie stał się pierwszym mecenasem i najważniejszą postacią w życiu Caravaggia.

Michelangelo Merisi, „Grający w karty (Oszuści karciani)”, 1594, Kimbell Art Museum, Fort Worth, USA, domena publiczna

W 1597 roku Caravaggio namalował obraz przedstawiający Meduzę. Możliwe, że obraz był związany z zainteresowaniami naukowymi del Monte oraz księcia Ferdinanda de Medici, których pasjonowała medycyna i alchemia. W latach dziewięćdziesiątych powstały także obrazy o tematyce religijnej: *Maria i Maria Magdalena* oraz *Judyta odcinająca głowę Holofernesowi*. Prace odzwierciedlają styl artysty (maniera tenebrosa) – postaci i przedmioty, kotara, lustro wtopione są w ciemne, mroczne tło. Ten sam efekt malarz zastosował w obrazie *Wieczera w Emaus*, powstałym na zlecenie Ciriaca Mattei. Caravaggio przenosi scenę religijną do rzymskiej gospody, a bohaterami dzieła czyni zwykłych ludzi, ukazanych w codziennych czynnościach i będących odbiciem historii biblijnej.

W tym czasie powstały także obrazy o tematyce religijnej – na zlecenie Ciriaca Mattei Caravaggio maluje starotestamentową scenę *Judyty, odcinającej głowę Holofernesowi* oraz nowotestamentowy obraz *Wieczera w Emaus*. W drugim dziele malarz przenosi scenę do rzymskiej gospody, a bohaterami czyni zwykłych ludzi, ukazanych w trakcie codziennych czynności, a jednocześnie będących odbiciem historii biblijnej. Prace odzwierciedlają styl artysty (maniera tenebrosa) – postaci i przedmioty wtopione są w ciemne, mroczne tło.

Wielkie zlecenia

W 1599 roku, dzięki wsparciu kardynała del Monte, Caravaggio otrzymał pierwsze zamówienie publiczne na dwa obrazy, przeznaczone na boczne ściany kaplicy francuskiego kardynała Matthieu Cointerel (Matteo Contarelli) w kościele San Luigi dei Francesi, a ukazujące sceny

z życia Mateusza: *Powołanie świętego Mateusza* i *Męczeństwo świętego Mateusza*. Kolejne zlecenie do tej samej kaplicy malarz wykonał w roku 1602 – był to ołtarzowy obraz *Święty Mateusz i Anioł*, który odrzucono jako niestosowny ze względu na podtekst erotyczny i wykonał drugi, bardziej tradycyjny.

Twórczość Caravaggia stała się przedmiotem ożywionej dyskusji – jego dzieła były śmiałe, pełne dramatyzmu, ukazywały wydarzenia religijne w całkowicie odmiennej interpretacji – jako sceny rodzajowe pełne ekspresji, pozbawione patosu i idealizacji. Mimo że wywołały poruszenie, zapewniły malarzowi rozgłos i przyniosły kolejne zlecenia. Między wrześniem 1600 a listopadem 1601 namalował obrazy przedstawiające *Nawrócenie św. Pawła* i *Ukrzyżowanie św. Piotra*, przeznaczone do kaplicy Cerasi w kościele Santa Maria del Popolo.

Michelangelo Merisi, „*Nawrócenie świętego Pawła*”, 1601, Santa Maria del Popolo, Rzym, Włochy, domena publiczna

Michelangelo Merisi, „*Ukrzyżowanie świętego Piotra*”, 1601, Santa Maria del Popolo, Rzym, Włochy, domena publiczna

Od 1601 do 1604 roku trwała praca nad obrazem *Zaśnięcie Marii*. Dzieło do swej rodzinnej kaplicy przy kościele karmelitów bosych Santa Maria della Scala (kościół położony w ubogiej dzielnicy Rzymu – Zatybrze/wł. Trastevere) zamówił Laerzio Cherubini. Caravaggio oparł się na opowieści zawartej w *Złotej legendzie*, według której rozproszeni po całym świecie apostołowie zostali w dziwny sposób zebrani i stanęli przy łożu śmierci Marii w Jerozolimie.

Dzieło zostało odrzucone, ponieważ zdaniem zleceniodawcy temat został potraktowany niegodnie i nie zawierał elementów, wskazujących na boską obecność. Obraz ukazywał scenę w ubogim wnętrzu, w którym zebrało się jedenastu uczniów o pomarszczonych czołach, a Matka Boska była opuchnięta, jej nogi odkryte, stopy brudne, a do jej namalowania Caravaggio użył podobno ciała prostytutki, która utonęła w Tybrze. Obraz kupił kolekcjoner dzieł sztuki, Vincenzo Gonzaga.

Michelangelo Merisi, „*Zaśnięcie Marii*”, 1601-1606, Luwr, Paryż, Francja, domena publiczna

W latach 1600-1604, na zamówienie Girolama Vittrici, Caravaggio namalował obraz ołtarzowy do kaplicy Opłakiwania w kościele św. Marii w Vallicelli (Rzym). Ukazywał on scenę *Złożenia go grobu* i pełnił istotną rolę podczas sprawowania Eucharystii – dzieło zapraszało widza w głąb sceny, była mu dana możliwość zrozumienia głębi teologicznego przekazu.

Malarz niepokorny i awanturniczy

Caravaggio nie należał do artystów pokornych. Wraz z popularnością malarza rosła jego sława jako awanturnika, który nie stronił od łamania prawa. W latach 1600 – 1606 jego nazwisko pojawiło się w sądowych archiwach kilkanaście razy – wszczynał awantury, bójki, często z błahych powodów, nielegalnie używał szpady. Wydarzenia z 1606 roku zaważyły o dalszym

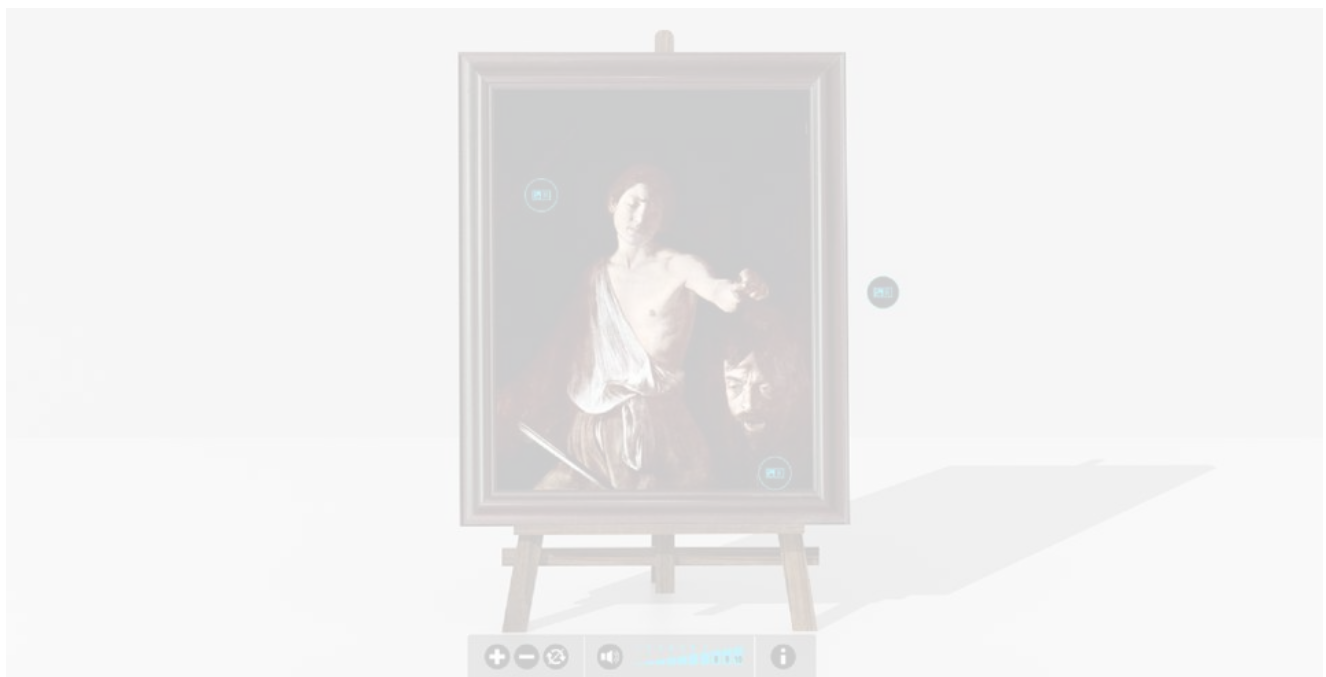
życiu malarza – pokłócił się ze współzawodnikiem Ranucciem Tomassonim podczas gry w pallacorda (odmiana tenisa) i w wyniku pojedynku dopuścił się zbrodni, za co groziła mu kara śmierci.

Zbiegł z Rzymu, zamieszkiwał w okolicznych miejscowościach, a następnie udał się do Neapolu, by uniknąć jurysdykcji rzymskich sądów. Po dziewięciu miesiącach, w lipcu wyjechał na Maltę i zagościł u kawalerów Zakonu świętego Jana Chrzciciela, gdzie złożył śluby. Jednak i tam nie przebywał długo – z powodu kłótni z jednym z rycerzy został wtrącony do więzienia, skąd udało mu się zbiec.

Trafił na Sycylię, a po dziewięciu miesiącach wrócił do Neapolu, skąd latem 1610 roku ruszył do Rzymu. Zatrzymał się w Palo, skąd miał się udać do Porto Ercole w Toskanii. Nieszczęśliwy zbieg okoliczności spowodował, że został wzięty za kogoś innego i omyłkowo aresztowany. Po zwolnieniu ruszył łodem w dalszą podróż, gdyż jego statek już odpłynął. Miał nadzieję, że dogoni w oddalonym około 100 km Porto Ercole statek i odzyska cały swój dobytek (myślał, że bagaże, wraz z obrazami zostały na statku, nie wiedząc, iż zostały oddane do przechowalni). W rozpacz i szale biegł wzdłuż wybrzeża, chcąc dogonić żaglowiec, jednak wyczerpany i spalony słońcem, dostał wysokiej gorączki. W wyniku malarii zmarł 10 lipca 1610 roku.

Caravaggio w całej swej twórczości dążył do ukazania w obrazach prawdy o życiu. Czasem brutalnej, nacechowanej niezwykle szczerością, ale poruszającej i trafiającej do szerokiego grona odbiorców, a jego warsztat spotkał się z wieloma przykładami naśladownictwa - znalazł odbicie w twórczości tzw. caravaggionistów we Włoszech (B. Manfredi), Holandii (H. Terbrugghen, G. Honthorst), Francji (bracia A., L., M. Le Nain) i Hiszpanii. (J. Ribera). Prawdziwa wielkość jego dorobku artystycznego sprawiła, że na trwałe zapisał się wśród najważniejszych postaci sztuki europejskiej.

Prezentacja *Ukryte autoportrety Caravaggia*

Ćwiczenie 1

Uporządkuj wydarzenia z życia Caravaggia zgodnie z chronologią.

spotkanie z kardynałem Francesco del Monte

praktyka w pracowni Giuseppe Cesariego d'Arpino

wyjazd na Sycylię

wyjazd na Malte

nauka u Simone'a Peterzana

Ćwiczenie 2

Wpisz tytuły obrazów pod ilustracjami.

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 3

Do którego obrazu Caravaggia odwołuje się cytat:

„Po prawej stronie od ołtarza winien zostać wykonany obraz (...), na którym ma być namalowany święty (...) w swoim sklepie czy raczej w komorze celnej, z rozmaitymi rzeczami stosownymi dla tego miejsca, z postaciami celników, księgami i pieniędzmi, z pewną sumą pieniędzy ukazaną w chwili pobierania, lub w jakikolwiek inny, lepszy sposób (...)”

☐ Powołanie świętego Mateusza

☐ Męczeństwo świętego Mateusza

☐ Mateusz i Anioł

Ćwiczenie 4

Rozpoznaj świętych ukazanych na obrazach. Wpisz ich imiona pod ilustracjami.

.....

.....

.....

Ćwiczenie 5

Do poniższych obrazów przyporządkuj miejsca, w którym się znajdują.

National Gallery, Londyn, San Luigi dei Francesi, Rzym, Santa Maria del Popolo, Rzym, Luwr, Paryż

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 6

Na obrazie Złożenie do grobu rozpoznaj wskazane postacie – w puste pola wpisz ich imiona.

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 7

Na podstawie fragmentów rozpoznaj obrazy, przeciągając tytuł pod dzieło.

Dawid z głową Goliata, Męczeństwo świętego Mateusza, Wskrzeszenie Łazarza, Pojmanie Chrystusa

.....

.....

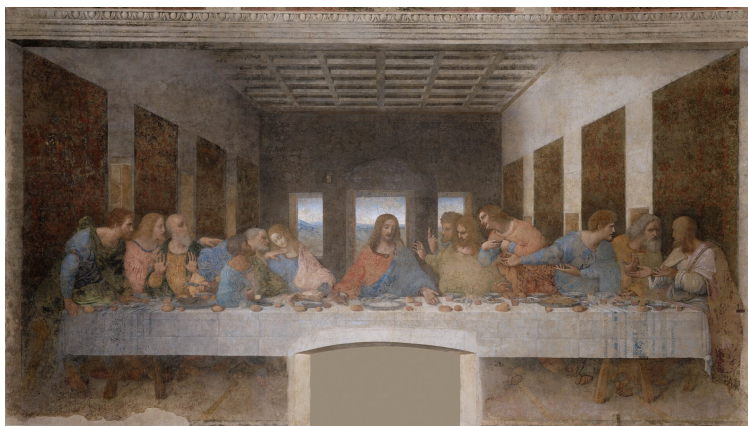
.....

.....

Polecenie 1

Porównaj obrazy przedstawione na ilustracjach.

„Ostatnia wieczerza”, 1495–98, refektarz klasztoru przy kościele S. Maria delle Grazie, Mediolan, Włochy, Leonardo da Vinci, domena publiczna

Źródło: online skills.

Podaj po trzy cechy formalne kompozycji.

Podaj po trzy cechy formalne kolorystyki.

Podaj po trzy cechy formalne światłocienia.

Sformułuj wniosek dotyczący sposobu przedstawienia obu dzieł: uwzględnij ich wyraz.

Inna wersja zadania

Polecenie 2

Napisz wypracowanie na temat: *W odwołaniu do wybranych dzieł renesansu i manieryzmu, wskaż, na czym polega nowatorstwo Caravaggia.*

Twoja praca powinna liczyć co najmniej 250 słów.

Słownik pojęć

Chiaroscuro

(wymowa: kjaroskuro) – z włoskiego: jasny (chiaro) – ciemny (oscuro); termin używany w odniesieniu do dzieł sztuki:

1. Na oznaczenie światłocienia lub malarstwa światłocieniowego;
2. Drzeworyt światłocieniowy, drzeworyt barwny tonowy, jedna z technik druku wypukłego, odmiana drzeworytu

Tenebryzm

termin ten wywodzi się od łacińskiego słowa „tenebrae” – ciemność; sposób ujęcia obrazu, polegający na użyciu ciemnej tonacji barwnej, w której postaci i przedmioty wydobyte są z mrocznego tła ostrym światłocieniem. T. stosowany był w malarstwie północnowłoskim 2 poł. XVI w. (*maniera tenebrosa*) i w malarstwie barokowym, zwłaszcza przez Caravaggia (caravaggionizm) i Rembrandta.

Definicje opracowano na podstawie: *Słownik terminologiczny sztuk pięknych*, opr. zbiorowe pod. red. Krystyny Kubalskiej-Sulkiewicz, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2003

Galeria dzieł sztuki

Bibliografia

E. H. Gombrich, *Rebis*, Poznań 2009

Galeria Sztuki, Deagostini, nr 29 2005

J. Fleming, H. Honour, *Historia sztuki świata*, Arkady, Warszawa 2002

Wielka kolekcja sławnych malarzy, Caravaggio, Poznań 2008

Słownik terminologiczny sztuk pięknych, opr. zbiorowe pod. red. Krystyny Kubalskiej-Sulkiewicz, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2003